ŞTEFAN AUG. DOINAŞ – THE HYPOSTASIS OF THE PSALMISTS

Andrada Mare, PhD Student, „Petru Maior" University of Tîrgu-Mureş

Abstract: The present study investigates the way in which the Ştefan Aug.Doinaş succeds in finding this complementarity, in a volume of religious poetry, "Psalms". In this poems, the poet seeks God in every element of the phenomenal world. These poems express the equilibrium between reason and miracle in the perception of God. The word is the fundamental way of dialog between God and man, and among human beings. They can build the spiritual world and the life of man,or, or the contrary, they have thepower to destroy.
For this, the Doinaş's Psalms illustrate man's direct reference to divinity, as man perceives God in the most surprising situations, based on his inner poetic state. For Doinaş, the poetry of the Psalms are created as a fictive dialogue, and sometimes a lyrical and confessional soliloquy. Doinaş declares himself the support of the abandoned God. Because the religious poet places himself under the authority of the Scripture and of God, his subjectivity as an artist is voluntarily limited. The religious poet is first of all a believer in the very biblical sense, so the substance of his religious creation must be consistent with the Bible's principles. Ştefan Aug.Doinaş feels a permanent hunger of divinity, perfection, miracle, he dreams himself with God night after night and when he suddenly wakes up, he enjoys communion with Christ.

Keywords: reason, psalm, faith, revelation, Divinity

Paradigma poetică a Psalmilor pare a reitera gestul arhetipal al invocării divinităţii de la o epocă la alta. Carte de căpătâi a tuturor timpurilor, Biblia, păstrează în ea o multitudine de sensuri arhetipale a căror valenţe încearcă poeţii să le reinterpreteze. Psalmii, la origine imnuri de slavă adresate divinităţii, au devenit astăzi poeme în care freamătă nelinişti existenţiele. Tentativa de interogare şi apoi de recuperare a sacrului ca premisă de recâştigare a echilibrului umanului, a stat, poate, la dăinuirea acestei specii. În sine, cuvântul grecesc *psalm* nu înseamnă doar *cântec,* ci mai are la origine şi cuvântul evreiesc *zmr,* care înseamnă „a tăia, a diviza sunetele, a ciupi cu degetele corzile unui instrument". Conştiinţa poetică a făcut din psalm o specie literară cultivată în literatura noastră încă de la primele încercări în ale versificaţiei şi până în postmodernitate, dovedind astfel că fiorul sacralităţii trece dincolo de epoci şi curente literare şi atrage ca un magnet lira fiinţei, bântuită de aceleaşi întrebări rămase fără răspuns sau de mirajul absolutului. Totuşi, psalmii biblici nu ar putea fi o sursă de inspiraţie, deoarece cultura şi livrescul nu pot constitui fondul de inspiraţie pentru poezia religioasă, ea trebuind să se nască din sentimentul religios, din relaţia strânsă a omului cu Dumnezeu, din trăirea sufletească. În literatura română a existat dintotdeauna o predispoziţie a scriitorilor şi a cărturarilor români spre „psalmodiere"[1], adică o atitudine şi disponibilitate estetică ce depăşeşte sfera strictă a speciei.

[1] Alexandru Andriescu, *Psalmii în literatura română,* Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, 2004, p. 59.

BDD-A23260 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:56:55 UTC)

Personalitate multiplă, Doinaş a fost mai mult decât un poet, a fost mai mulţi poeţi, după cum spunea şi Virgil Nemoianu: „cam tot la zece ani Doinaş îşi schimbă pielea, precum şarpele, devine alt poet."[2] Tonul psalmilor tânjeşte în nădejdea neclintită după Dumnezeu, fără a oscila între credinţă şi tăgadă. Fără să existe o revoltă aspră, există un eu liric iscoditor care cercetează şi interoghează, care chiar şi atunci când nu priemşte răspunsuri, nu-şi pierde cumpătul. Artistul-poet reia miturile şi adevărurile mari ale umanităţii, refăcând modelele originare prin două dimensiuni aparent distincte: „e vorba, mai întâi, de o riguroasă, aplicată şi, mai cu seamă, fermă conştiinţă a poeziei şi, în al doilea rând, de o viziune poetică, cu alt cuvânt o practică a scriiturii întru totul armonioasă şi de o lămuritoare coerenţă"[3], lucru observat de Iulian Boldea. Psalmii doinascieni s-au născut din relaţionarea umanului cu divinul, iar maniera în care Dumnezeu este perceput, îi determină scriitorului o poziţionare aproape simetrică faţă de El.

Un dialog oniric cu Hristos are loc în Psalmul LXXXVIII, în care poetul se visează întâlnindu-se cu Hristos în acelaşi trup: „Isuse, -ntr-o noapte-am visat că eram/ Tu mâna mea stângă, eu ochiul Tău drept;/ şi că ne rănisem, şi că ne duream/ cumplit, fiecare cu-o rană în piept./ Şi eu Te strigam : - Doamne, vino să-mi numeri/ aripile sfinte crescute din umeri!...", împlinindu-se astfel o unire cu divinul, întâlnire în care eul uman se metamorfozează până la contopire cu Hristos în transcendenţă, prin ardere, sacrificiu şi strivirea cărnii. Deşi postmodernismul a pus sub semnul întrebării credibilitatea lui Dumnezeu, scrierea psalmilor conţin trăirile intim-filosofice ale autorului. În cei o sută de „Psalmi" publicaţi de Doinaş spre sfârşitul vieţii, în 1997, este exprimată deschis căutarea religioasă probabil nu numai din ultima perioadă a vieţii, ci din întreg parcursul său existenţial: „Cum aş putea să definesc sensul existenţei pământeşti, în genereal, fără a mă adresa Religiei?"[4]

Poetul foloseşte apelative diverse, autentice în relaţie cu Dumnezeu: „Gelosule", „cel Nenumit", „Neînduratule", „Osânditule", „Divinule", „Stăpâne", „Părăsitule". O operă de mare vibraţie lirică este mereu deschisă înţelegerii şi interpretării, iar scriitorul prodigios precum Doinaş, îmbrăţişând o tematică diversă, este preocupat asiduu şi pentru tălmăcirea vocilor poetice în limba română, acesta manifestând şi preferinţa către un lirism al esenţelor pure. Îngrijorarea psalmistului are la bază faptul că nu-l poate percepe pe Creator decât omeneşte, limitat „Doamne, ai pus în mine prea puţină/ lumină nencepută", (Psalmul LXIV), Dumnezeu rămânând ascuns psalmistului nu pentru că s-ar ascunde, ci pentru că ochiului uman îi este imposibil să-l perceapă, putând doar să-L intuiască, reproşându-I în Psalmul XXI că acest Mare Creator se joacă „în largul mării, în pustiu, sub roci". Psalmistul nu oboseşte să cheme şi să caute la nesfârşit, explorând şi privind creaţia „Eşti poate zvonul unui alt văzduh/ sau liniştea cumplită ce se-ascunde/ în munţi şi-n cataracte scunde?" (Psalmul XXIV). În tot ceea ce există, psalmistul simte energia lui Dumnezeu, iar alţi psalmi surprind gloria Creatorului, a unui Dumnezeu atotştiutor,

[2] Virgil Nemoianu, *Surâsul abundenţei. Cunoaştere lirică şi modele ideologice la Ştefan Aug. Doinaş,* Editura Fundaţia Culturală Secolul 21, Bucureşti, 2004, p. 320.
[3] Iulian Boldea, *Istoria didactică a poeziei româneşti,* Editura Aula, Braşov, p. 459.
[4] Ştefan Augustin Doinaş, *Mai mult ca prezentul*, Editura Aius, Craiova, 1996, p. 95.

BDD-A23260 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:56:55 UTC)

împărat, care îşi face prezenţa împărătească în psalmul LI: „Tu, Rege al oştirii mântuite,/ mândria mea din veac şi scutul meu”, un Creator care devine un axis-mundi, care ordonează lumea, care este izvor primordial, rege şi stăpân. Dumnezeu este dorit de poet ca un partener de dialog, ca un apropiat pe care să-l tutuiască, ca un prieten, tinzând spre un dialog personal: „Doamne, aş vrea să-ţi spun Tu”, (Psalmul V). Dumnezeu nu e doar transcendenţă, ci psalmistul îl cheamă alături de el, însă această intimitate mult prea aşteptată şi dorită de psalmist îi este refuzată „Aici sunt eu. Iar dincolo eşti Tu”, (Psalmul LXIX). „Varietatea temelor abordate se explică, pe de o parte, prin sondarea structurilor intime, adânci ale sufletului său, iar pe de altă parte prin dorinţa de a străluminа acele zone ale gândirii şi ale simţirii umane în care se găsesc ascunse codurile existenţiale ale Fiinţei, deoarece poezia este o necesitate a omului, este suprema libertate a spiritului” [5], afirma Ion Mihuţ.

Scrierea de poezie religioasă îi apare poetului ca o necesitate spirituală: „La fiecare pas greşesc, şi sufăr/ verdictul fiecărei clipe. [...] / Dar Tu mă vrei ocnaş: mereu în zeghe/ dungată de păcate moştenite,/ sleit, şi vinovat fără de vină/ Neînduratule! ce-mi garantează/ că mila Ta nu-i doar un basm, iubirea/ un simplu zvon ce-anunţă-Apocalipsa?... (Psalmul IV). Autorul psalmilor subliniază într-un interviu din anul 1977, la doar câteva zile de la publicarea volumului „adevărata inspiraţie a unei poezii religioase nu ţine de universul livresc, de lectură, de o anumită tematică a lumii culturale, ci ţine de o anumită tărie sufletească. Un om care nu are sentimentul religios, care nu crede că are sentimentul religios, care nu încearcă să trăiască legătura cu Divinitatea, oricât de bun scriitor ar fi, nu cred că se poate încumeta – sau măcar că are dreptul de-a se încumeta – să scrie poezie religioasă.”[6] Astfel, poezia este teritoriul sensibil al unei revelaţii aşteptate, în interiorul căreia, eul empiric, eul poetic şi estetic se suprapun. Cu excepţia ultimului psalm C, care adoptă tonul laudativ tradiţional „Lăudaţi pe Domnul în toate ale Sale/ de-a lungu-ntregii voastre vieţi,/ în cele mici şi-n cele colosale”, ceilalţi rămân expresia unei problematici interioare a fiinţei, a căutării şi a luptei. În aceşti psalmi există o gamă nesfârşită de atitudini lirice, care implică lamentaţia, rugăciunea, lauda şi iluminarea, nemulţumirea, afirmaţia, interogaţia.

Ideea de psalm apare odată cu traducerea Psalmilor biblici. În ultima etapă a creaţiei, poetul se apropie tot mai mult de marea tematică mistică: „Doinaş se disciplinează prin cultură, impunând cititorului o decodare a mesajului cel puţin dublă: la nivelul aparenţelor şi la cel stihial al spiritului ce nu se poate găsi pe sine.”[7] Cei o sută de Psalmi publicaţi în 1997 sunt semne ale unor căutări cu momente de exaltare, de continue întrebări legate de rostul fiinţei muritoare, în care Dumnezeu îşi oglindeşte chipul: „Familia spirituală în care se situează poetul este hotărât cea patronată de Tudor Arghezi, unii psalmi părând chiar variaţiuni pe tema argheziană a orgoliului creatorului.”[8]

[5] Ioan Mihuţ, *Ştefan Augustin Doinaş,* Editura Recif, Bucureşti, 1994, p. 79.
[6] *Întoarcerea acasă. Ştefan Aug.Doinaş în dialog cu Emil Şimăndan,* Editura Fundaţiei „Ioan Slavici”, Arad, 2003, p. 69.
[7] Eugen Simion (coord.), *Dicţionarul General al Literaturii Rmâne*, Vol. C/D, articol scris de Roxana Sorescu, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2005, p. 703.
[8] *Ibidem*, p. 707.

BDD-A23260 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:56:55 UTC)

Ştefan Aug.Doinaş a scris, ca şi Macedonski, Arghezi sau Blaga, psalmi. Spre deosebire de aceştia, Doinaş nu vorbeşte despre relaţia poet-Dumnezeu, ci de om în comuniune cu Dumnezeu, făcându-se disocierea clară între eul scriitor, poetic şi eul biografic care îşi trăieşte efectiv sentimentul religios. Sub acţiunea harului dumnezeiesc, creştinul se înfrumuseţează nu numai sufleteşte ci şi trupeste, constatându-se că între frumuseţea trupească şi cea sufletească există o strânsă legătură. Relaţia care se stabileşte între eul poetic şi credinciosul eu biografic defineşte atitudinea psalmistului doinaşian care priveşte spre Dumnezeu „Cu-o sfântă / aprindere, potrivnic-amoroasă", (Psalmul LXXIII).

La Doinaş există diverse faze prin care trece omul atunci când doreşte să stabilească o relaţie directă cu dumnezeirea: pe de o parte descoperim incomunicarea, când eul poetic aspiră să restabilească o relaţie totală cu sacrul, iar pe de altă parte există şi o atitudine de indiferenţă, adoptată nu numai de Dumnezeu ci şi de fiinţa umană, care ajunge să se întrebe obsesiv: „Te voi învinge? [...] Ai să mă birui?"[9] (Psalmul LXXIII), făcându-se astfel apel la renunţare, în pofida credinţei că doar moartea mai poate reînnoda legătura cu sacralitatea. Omul, prin căderea în păcat, prin dobândirea credinţei se află într-un câmp de tensiuni care îi maschează existenţa. În această tensiune se nasc şi dezechilibre care duc fie către acceptarea lumii create, fie către tăgada ei sau, intermediar, între una şi cealaltă, după modelul lui Ştefan Aug.Doinaş. Imaginile artistice sunt pline de eforturile căutărilor, de nevoia împlinirii, de nevoia ceritudinii căilor spre izbăvire. Poetul întreabă divinitatea în permanenţă, căci adesea întrebările dau mărturie. De un profund dramatism este Psalmul IX, în care Doinaş se arată cu degetul în toată goliciunea lui.

Psalmul LXVI este punctul culminant al unor acumulări treptate în conştiinţa poetică: „Când poporul acesta tembel/ va plăti pentru tot, pentru toate, ce vei face, Stăpâne, cu el/ în teribila Ta bunătate?" În unele cazuri, poetul ia apărarea celor păcătoşi, îmbrăcând toate dramele omului, apărându-l chiar în vinovăţie, fiind convins că în om sălăsluieşte demnitatea divină, în altele poetul prezintă iluzoriul vieţii, dar şi povestea luptei omului cu Dumnezeu. De la Stăpân intangibil la Părinte iubitor, în Psalmii lui Doinaş, Dumnezeu este ori un părăsitor al omului ori un aliat al său. Există trei direcţii care străbat psalmii lui Doinaş: criza spirituală a omului modern şi desacralizarea lumii, relaţia Unului cu Multiplu, deci a Creatorului cu Creatura, şi zbaterea omului între credinţă şi raţiune. Însumând similitudini şi diferenţieri faţă de înaintaşii săi, Doinaş aduce o lumină nouă în înţe;egerea relaţiei om-divinitate şi încearcă să ofere un cât de mic răspuns marilor întrebări fundamentale ale vieţii.

Martor al unui secol demonic, Doinaş adoptă rugăciunea ca pe o vorbire în gol, iar înălţarea ei necunoscându-şi adresa. Rugăciunea are o finalitate cognitivă. Este un efort spre apropiere prin cunoaştere, iar psalmul devine astfel o meditaţie interogativă prin care poetul încearcă să risipească pâclele, propriile ceţuri insinuate în spaţiile infinite spre a cuprinde şi

[9] Ştefan Augustin Doinaş, *Psalmi,* Editura Litera Internaţional, 2003, p. 83.

BDD-A23260 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:56:55 UTC)

cunoaşte divinitatea ascunsă. „Te ştiu gelos, teribil de gelos/ pe tot ce am, şi-adun, şi strâng în braţe/ aici, când nu Te-mbrăţişez pe Tine.” (Psalmul II).

Prin urmare, psalmii lui Doinaş reprezintă un palier distinct şi original al evoluţiei speciei în literatura română, în care eul liric se roagă necontenit pentru credinţă, învocându-L pe Dumnezeu să intervină în mişcărilre sufletului său. Departe de Dumnezeu, fiinţa psalmistului nu este decât o copie slabă a Creatorului. Menirea psalmilor este de a conţine reprezentări ale lui Dumnezeu, deoarece psalmii înşişi reprezintă căutări ale divinului.

Într-o lume a degradării, Doinaş visează la valorificarea esentei lăuntrice a omului de astăzi, a omului contemporan: „psalmistul de la finele secolului XX are «gust» pentru sacru şi trăieşte cu conştiinţa vie şi pregnantă a religiosului, iar aspectul strict material, concret al vieţii contemporane este înlocuit cu o profundă dimensiune spirituală.”[10] Farmecul acestor psalmi vine din puterea de a Îl reprezenta, de a vorbi şi scrie despre Dumnezeu, scoţând în evidenţa nu un Doinaş religios, ci o intimitate a evoluţiei spirituale unui poet cu ochii aţintiţi spre cer. Psalmii au menirea nu numai de a-l face cunoscut pe Dumnezeu, ci şi de a si-l face cunoscut: „Tu n-ai să-mi fii, Divinule, aproape/ cât timp, citind ce-am scris, nu Te descopăr/ ca literă a mea.” (Psalmul XXX). Versurile psalmistului se impun atât prin claritate cât şi prin vraja muzicală ce se degajă din cuvinte. De la întrebarea spalmistului din primul psalm, „Cum să Te-ntâmpin, Doamne, cu ce rugă?”, până la ultimul care se vrea un răspuns la această întrebare încipientă şi primordială, parcă, psalmii reflectă lauda închinată lui Dumnezeu, ca o concluzie simbolică a întregului traiect liric dar şi o mărturisire de credintă a poetului şi omului Ştefan Augustin Doinaş.

Bibliografie

Bibliografia operei:

Doinaş, Ştefan, Aug., *Psalmi,* Editura Albatros, Bucureşti, 1997

Doinaş, Ştefan, Aug., *Opere,* vol. III, Editura Naţional, Bucureşti, 2000

Doinaş, Ştefan, Aug., *Psalmi,* Editura Litera Internaţional, 2003

Bibliografia critică:

Andriescu, Alexandru, *Psalmii în literatura română,* Editura Universităţii „Alexandu Ioan Cuza”, Iaşi, 2004

Boldea, Iulian, *Istoria didactică a poeziei româneşti,* Editura Aula, Braşov, 2005

Boldea, Iulian, *Teme şi variaţiuni,* Editura Euro Press Group, Bucureşti, 2008

Cistelecan, Al., *Poezie şi livresc,* Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1987

Mihuţ, Ioan, *Ştefan Aug. Doinaş comentat de Ioan Mihuţ,* Editura Recif, Bucureşti, 1994

Nemoianu, Virgil, *Surâsul abundenţei. Cunoaştere lirică şi modele ideologice la Ştefan Aug. Doinaş,* Fundaţia Culturală Secolul 21, Bucureşti, 2004

[10] Carmina de Leeuw, *Psalmii lui Ştefan Aug.Doinaş,* în „Sacrul în poezia românească. Studii şi articole”, Editura Casa Cărţii de Ştiinţă, Cluj-Napoca, 2007, p. 163.

BDD-A23260 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:56:55 UTC)

Pantea, Aurel (coord.), *Sacrul în poezia românească. Studii şi articole,* Casa Cărţii de Ştiinţă, Cluj-Napoca, 2007

Dicţionare:

Academia Română, *Dicţionarul general al literaturii române,* vol.II (C / D), Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2004

Ulici, Laurenţiu, *Mic dicţionar. Scriitori români,* Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1978.

BDD-A23260 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:56:55 UTC)